
Komparativní historie a evropská města.

Komparativní historie a evropská města. Devátá mezinárodní konference urbánních dějin, Lyon 27. - 31. srpna 2008.

Na konci srpna pořádala Evropská asociace urbánních dějin (EAUH) své pravidelné setkání, tentokrát pod názvem Comparative History of European Cities. V pořadí již deváté konference, konající se vždy po dvou letech, se organizačně zhostila École Normale Supérieure - Lettres et Sciences Humaines de Lyon (ENS-LSH), společně s Université Lumière Lyon 2.

Patří k dobré tradici asociace zvát do svých řad mladé adepty oboru - mimo jiné i prostřednictvím stipendií, která hradí doktorským studentům konferenční poplatek. Právě pro stipendisty přichystal letos výbor EAUH neformální přivítání; v rámci diskuse „nováčků“ s organizátory celé asociace a této její konference zazněla například myšlenka uspořádat v budoucnu zvláštní doktorandský workshop. Teprve poté prezident asociace Denis Menjot oficiálně zahájil konferenci v aule ENS, načež přítomní účastníci vyslechli úvodní přednášku Jacquesa Rossiauda Lyon et les fleuves, věnovanou dynamizující roli Rhôny a Saôny v životě Lyonu, respektive problémům soužití dvou velkých řek a města.

Zhruba pět set registrovaných účastníků si během tří dnů mohlo vybírat ze štědré nabídky padesáti hlavních či speciálních sekcí a šesti kulatých stolů. „Domácí půdy“ využili francouzští badatelé, jichž bylo na konferenci 110 a kteří reprezentovali celé široké spektrum společenských vědních oborů včetně právníků, ekonomů a urbánních geografů. Nutno říci, že vedle tradičně silného počtu příspěvatelů ze zemí západní, respektive jižní i severní Evropy (zvláště Finska), počet odborníků ze střední a východní části Evropy opět pokulhával. Příznivě lze naopak hodnotit rostoucí podíl neevropských badatelů - nejen ze Severní Ameriky, ale zejména z Latinské Ameriky či jihovýchodní Asie. Relativně slabší zastoupení středo- či východoevropského urbánního bádání ovšem nikterak nesnižuje popularitu témat, jež se vážou k tomuto regionu, jak ukázala například přeplněná místnost při zasedání speciální sekce The Post-Socialist City: Continuity and Change in Urban Space and Imagery. V té zaujal zejména příspěvek M. Czepczyrského (Gdaňsk) o reprezentaci nedávné minulosti a diferencovaném osudu jejích pozůstatků a památníků v městském prostředí; kromě teoreticky propracovaného přístupu aplikujícího kriticky chápaný koncept „krajiny“ (landscape) vynikal příspěvek polského kulturního geografa také širší středoevropskou perspektivou, na rozdíl od převažujících případových studií. Metodologicky zajímavý byl v této sekci rovněž příspěvek Lydie Coudroy de Lille a Mileny Guest Socialist Legacies in the City: Towards „Banalization“?. Autorky sledovaly na celé řadě konkrétních příkladů proměny vztahu k architektonickému dědictví socialismu v postsocialistických zemích. Zavádějí pojem „banalizace“ pro proces proměny vztahu k architektuře socialistické společnosti. Poté, co je socialistická architektura vnímána velmi emotivně a negativně, je rekonstruována s použitím běžných, zcela neutrálních architektonických forem, přičemž vzniká prostředí a architektura bez konotace, tj. zcela banální, aby se posléze staly předmětem zájmu památkové péče. V tomto vývoji od „banalizace“ k „patrimonializaci“ vidí paralelu ve společnostech, které zažily postkoloniální syndrom. Naopak trestuhodně malou pozornost - snad kvůli svému názvu - vzbudila neméně podnětná sekce Small European Towns and their Urban History in the Twentieth Century. Všeobecný zájem o urbánněhistorickou problematiku středovýchodní Evropy demonstroval v této sekci např. D. Rodwell (UK), jenž srovnával odlišné revitalizační strategie dvou malých měst - rumunského Sibiu a polského Zamošče - v postsocialistickém období. E. Vandeweghe (Gent) naproti tomu srovnával odlišná normativní východiska dvou institucí věnujících se ochraně památek, respektive poválečným obnovám belgických měst; poukázal mj. na význam malých měst coby typické a vysoce symbolické „krajiny“ v belgickém národním vědomí. Tematizování problematiky vývoje a struktury malých měst se objevilo i v sekci věnované malým horským městům od středověku až do 20. století. Nejen ve zmíněných sekcích, ale i v přednášce urbánního geografa Michela Lussaulta, jež celou konferenci uzavírala, tak znovu zazněly otázky vztahu mezi malými a velkými centry, definice malých měst, jejich sociální a kulturní role, otázky o konci center, respektive problematizování centrality a redefinice vztahu periferie a centra, takže téma, jemuž právě Bernard Lepetit, Herman Diederiks a Peter Clark (zakladatelé EAUH) věnovali několikaletý výzkumný projekt, se vrátilo v plné síle „na scénu“. V současné polarizaci prostoru a ve strukturách, které mají usnadnit jeho užívání a pohyb mezi centry a prostory, vidí Lussault nástroje inkluze a exkluze, které mají zcela opačný efekt a vedou k životu v uzavřených sociálních bublinách.

Historický a sociálněkritický pohled na plánování a urbanismus patřil k stěžejním tématům konference. Příspěvky v sekci Urban Planning and the Pursuit of Happiness si všimaly především ideje či příslibu „štěstí“ v pozadí nejrůznějších projektů: ať již šlo například o výstavbu středostavovské rezidenční čtvrti na okraji Říma z 50. - 70. let minulého století (v příspěvku B. Bonoma z Říma) nebo o projekty dobrého socialistického bydlení v Československu a Jugoslávii, jež

na příkladu Havířova a Velenje srovnávala slovinská historička A. Kladnik - která v Lyonu částečně reprezentovala i české vědecké prostředí (ÚSD AV ČR). Mimochodem další český příspěvek zazněl v sekci, kterou Lars Nilsson a Linus Bellander ze Stockholmu věnovali problematice administrativních hranic měst, jejich proměnám a jejich limitující roli v novověku, když Hana Svatošová a Veronika Knotková uvedly případ sjednocování a expanze Prahy jako příklad středoevropské metropole.

Naproti tomu sekce Urban Diversity: Planning and Defining vs. Living and Experiencing se zaměřila na konfrontaci urbanistického vědění, realizovaného např. ve výstavbě nových čtvrtí či v sektorové organizaci prostoru města („zoning“), s životní zkušeností obyvatel města, kteří - jak ukázaly např. příspěvky F. Hollissové (Londýn) a K. Saarikangasové (Helsinky) - často redefinovali prostor ke svým potřebám, resp. mu propůjčili alternativní významy. Nejen v této sekci se hojně odkazovalo na Michela de Certeau a Henriho Lefebvra, dva klasiky francouzského myšlení, kteří, jak se zdá, se stali klíčovými postavami současné urbánní teorie. Ostatně Lefebvra byla zasvěcena zvláštní sekce na počest 35. výročí prvního vydání jeho stále vlivnější studie *Produkce prostoru*.

Navzdory bytostné multidisciplinarity urbánněhistorického studia, vedoucí k určité polyfonii diskursů - do Lyonu se vedle historiků sjela početná skupina architektů, urbanistů, historiků umění, či sociologů, kulturologů a geografů - se konference EAUH snaží udržet společnou komunikaci. Sekce *Writing Urban history: (Multi)disciplinary Comparisons*, vedená A. K. Nevanlinnou (Helsinky) si explicitně položila otázku po psaní urbánních dějin ve světle rozmanitosti zainteresovaných disciplín a jejich často velmi odlišných pojetí města, ale i různorodých adresátů tohoto psaní a v neposlední řadě též rozdílných funkcí a využití urbánních dějin. Zatímco J. Ira (Praha) se pokusil problematizovat některé zjednodušené pohledy na vztah mezi určitým typem psaní městských dějin a konceptualizací města na příkladě lokálního městského dějepisectví, D. Calabi (Benátky) hodnotila svou vlastní zkušenost s psaním syntéz urbánních dějin pro dvě různá publika - studenty a širokou vzdělanou veřejnost - a M. A. de F. Gomes (Bahia) promluvil z pozic dějin architektury o etablování urbánních dějin v Brazílii. Navzdory odlišným východiskům všech tří příspěvků zaznělo v následné diskusi několik společných otázek: např. o roli širších kontextů (národních, regionálních) v psaní obecných urbánních dějin, významu dějin architektury a lokálních dějin měst, či provokativní otázka, zda potřebujeme urbánní dějiny, které by stavěly na různorodosti regionálních či národních perspektiv a zkušeností, respektive jaký pohled tyto regionální perspektivy přinášejí.

K výměně zkušeností v oblasti rozvoje urbánních studií, zveřejňování jejich výsledků a podpory diskuse na stránkách odborných periodik směřoval také kulatý stůl, který moderoval François-Joseph Ruggiu, jeden z členů redakční rady *Revue d'Histoire Urbaine*. Vedle tohoto domácího časopisu, spolu s *Urban History* (již vydává Centrum urbánních studií v Leicesteru), italskou *Città e Storia*, španělskou *Ciudades*, nizozemským časopisem *Stadsgeschiedenis* a z přítomných nejstarší - kanadskou *Urban History Review* / *Revue d'Histoire Urbaine*, byla s úspěchem prezentována zcela nová mezinárodní podoba časopisu *Lidé města / Urban People* (uvedená L. Klusákovou). Pohledy na strukturu, spektrum témat či problémové zaměření, čtenářskou a příspěvatelskou obec, ale i vztah k víceborovosti u jednotlivých časopisů přinesly užitečná srovnání a postřehy - například o vlivu historie architektury na jedné straně a o absenci urbánní etnologie na straně druhé v italských urbánních studiích. Výsledkem diskuse u tohoto kulatého stolu bylo rozhodnutí příspěvky elektronicky publikovat a na příští konferenci v Gentu uspořádat pokračování této diskuse.

Sekcí věnovaných 20. století a současným městům byla celá řada a byly mimořádně zajímavé svou víceborovostí a konfrontací evropských a mimoevropských pohledů na problémy. Objevně působila konfrontace evropských (mediteránních) a latinskoamerických (tropických) pohledů na roli zeleně v městském prostředí. Sekce *The Importance of Being Green: Urban Development and Green Areas* organizovaná brazilskými kolegy předvedla diskusi mezi architekty, urbanisty a sociology o sociálním problému vztahu k zeleni a zacházení se zelení v současných městech v závislosti na klimatických předpokladech a sociální situaci. Součástí pěstování zeleně ve městě jsou například módní trendy, které nerespektují klimatické možnosti a charakter domácí flóry a snaží se například v mediteránním městě pěstovat anglický trávnik, přestože se mu zde nemůže dařit, na jedné straně a na straně druhé podtrhnout exotičnost importem tropických palm. Tomuto tématu se věnovala architektka Ana Grgić v příspěvku *Origin and Development of Split's Gardens and Parks in Relation to the Continuous Changes or the Town's Historical Fortifications and its Growth*. Sociálním problémem je potom vůbec probuzení vztahu k zeleni v chudých čtvrtích tropických brazilských měst, kde vypěstování zeleného stínu a zpestření fádniho prostředí aglomerace vyžaduje nejprve dlouhodobou, programovou sociální práci, jak předvedla Lucila Chebel Labaki z University v Campinasu (v příspěvku *Thermal Comfort Index for Outdoor Spaces in Altitude Tropical Climate*).

Během konference se také dvakrát sešel k jednání mezinárodní výbor asociace, který si dal mimo jiné za úkol vyvážit zastoupení jednotlivých regionů/zemí ve vedení asociace. Zpočátku vedli asociaci historikové ze zakládajících institucí a z hlavních západoevropských zemí, postupně se reprezentace rozšiřovala. Do výboru byli nyní kooptováni zástupci jihu, severu a východu Evropy, aby tak byla posílena vazba na dosud málo reprezentovaná španělská a portugalská urbánní studia (úkol pro Amélii Andrade z Lisabonu), posílno zastoupení Skandinávie odpovídající přínosu těchto historiografií pro vývoj oboru a činnost asociace v osobě Søren Bitsch Christensena z Aarhusu a tolik potřebné posílení středoevropského rozměru EAUH. V polovině devadesátých let tento region reprezentovala Vera Bacskai, poté nikdo a od roku 2004 Luďa Klusáková. Nyní dochází k posílení prostřednictvím Gabora Sonkoly (ELTE Budapešť) a Markiana Prokopoviče (Lvov/CEU Budapešť).

Konference EAUH střídají evropské regiony, stěhují se ze severu na jih, ze západu na východ. Tak z téměř mediteránního Lyonu zamíří EAUH v roce 2010 do severního a západoevropského Gentu a v roce 2012 do Prahy, samotného srdce Evropy, které je mnohými kolegy vnímáno jako svého druhu „brána na východ“. Protože naposledy se konala konference v středoevropských končinách v roce 2000 v Berlíně a v roce 1996 v Budapešti, je náš region takřkajíc na řadě. Od Prahy se očekává, že se nebude snažit překonat ve výpravnosti své předchůdce, ale že představí EAUH mnohooborové badatelské obci ve východní a střední Evropě, která ji dosud ignoruje. O to chceme usilovat společně s G. Sonkolym a M. Prokopovičem. Urbánní studia na našich univerzitách a dalších akademických pracovištích tak mají celé čtyři roky na přípravu svého příspěvku k této konferenci. Zatím je na stole výzva k zaslání námětů na sekce od Marca Boone z Gentu, jenž je hlavním organizátorem následující konference. Od 1. 12. 2008 do 1. 3. 2009 bude výbor EAUH sbírat náměty, které posléze vyhodnotí a vybere sekce roku 2010.

Lud'a Klusáková